

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

The Global Crisis Impact on Romanian Trade Structure

Georgescu, George

10 January 2012

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/36339/>
MPRA Paper No. 36339, posted 02 Feb 2012 23:22 UTC

The Global Crisis Impact on Romanian Trade Structure

George Georgescu
Senior Researcher
The Institute of National Economy

Abstract. Under the global crisis impact the structure of international trade flows witnessed significant changes. In the case of Romania, paradoxically for an emerging country, in terms of product composition during 2007-2010, the share of capital goods decreased in total imports and increased in total exports, while the share of intermediate goods recorded an opposite development. In terms of competitiveness, no evidence of significant changes has been found, the most important export chapters having comparative advantages connected with the processing trade operations. Obviously, Romania lacks an export strategy able to sustain the national exporters on new foreign markets and reducing the trade balance deficits.

Keywords: Global Crisis; International Trade; International Competitiveness; Processing Trade; Export Strategy.

Jel Classification: F10, F15, F40, G01, G28.

Impactul crizei globale asupra structurii comerțului exterior al României

1. Criza globală și efectele acesteia asupra comerțului internațional

1.1 Considerații generale

Criza financiară izbucnită în SUA în toamna anului 2008, care a luat o amploare fără precedent de la Marea Depresiune din anii 1930, a degenerat, prin efectele sale de contagiune rapidă în timp și spațiu, într-o criză economică ce s-a extins la scară globală.

Starea de incertitudine a evoluției sistemului financiar global și fluctuațiile burselor de valori (acțiuni și valute) au alimentat mișcările bruște și haotice de capital cross-border, în multe cazuri speculativ, ceea ce a provocat, printre altele, o volatilitate ridicată a cursurilor de schimb între diferitele monede, cu efecte asupra cotațiilor și prețurilor internaționale, în primul rând la energie, materii prime și alimente de bază, afectând și pe această cale evoluția comerțului exterior și, implicit, a economiei mondiale.

Cu toate eforturile, cel puțin aparente, atât pe plan național, cât și internațional, la nivelul organizațiilor (FMI, Banca Mondială, UE) sau diferitelor grupări de state (G 8, G 20), sistemului financiar global nu i s-au adus corecțiile necesare, în sensul eradicării cauzelor ce au generat criza, acesta rămânând expus în continuare riscului de declanșare a unui alt șoc, ale cărei costuri, având în vedere gradul ridicat de îndatorare publică, apreciem că nu mai pot fi acoperite de guverne și/sau instituții financiare, aruncând în haos economia mondială, inclusiv schimburile comerciale internaționale.

Unii autori (Dowd, 2009, p. 161) își puneau, în mod justificat credem noi, problema dacă însăși teoria potrivit căreia reglementările financiare contribuie la asigurarea stabilității financiare este în afara oricărui dubiu, avansând cel puțin două motive ce par să o invalideze. În primul rând, riscul endogen, asociat amplificării în interiorul sistemului a șocurilor externe (de exemplu reglementările Basel prezează asupra băncilor să aibă reacții similare la eventualele șocuri, dar limitarea efectelor acestora ar impune de fapt adoptarea unor strategii neomogene de trading și management al riscurilor) este practic de neevaluat. În al doilea rând, pe seama prociclicității variației riscurilor bancare la ciclul de afaceri, când acesta din urmă se apropie de vârf, evaluările de risc tind să se dilueze, conducând la scăderea necesităților de adecvare a capitalului, în timp ce împrumuturile ajung să crească până la punctul în care pericolul unei căderi de sistem este maxim, astfel încât, în mod paradoxal, reglementările de capital bazate pe risc (de tip Basel II) nu numai că fac crizele mai probabile, dar le determină și un caracter mai sever.

Astfel, se conchide că nu piețele libere (dereglementate) au constituit punctul nevralgic al generării crizei, ci intervenția greșită a băncilor centrale (management și supraveghere) asupra sistemului financiar în perimetrul căruia piețele și instituțiile financiare au fost obligate să opereze. Mesajul autorului citat poate fi rezumat la aceea

că hazardul moral, considerat una din principalele cauze ale crizei, trebuie restrâns astfel încât să se reducă operațiunile cu risc excesiv (salvarea de tip bailout a unor bănci pe seama costurilor publice dimpotrivă, l-a exacerbat) și că, în esență, evaluarea oricărei măsuri propuse trebuie să treacă testul la o întrebare simplă: aplicarea ei reduce sau mărește hazardul moral?

În opinia lui Berman (2009, p. 37), crizele financiare (inclusiv valutare) afectează pe termen mediu și lung comerțul internațional, persistența efectelor fiind determinată de influența asupra balanțelor contabile ale companiilor (prin majorarea costurilor de import), precum și de gradul de specializare a țărilor în cauză, mai ales în industriile dependente de finanțarea externă și care au costuri fixe mari de operare. Cercetarea statistică a bazelor de date existente l-a dus pe autor la concluzia că, prin schimbări în structura exporturilor și a partenerilor comerciali, crizele financiar-valutare pot afecta parametrii de relevanță a avantajelor comparative, cu implicații asupra politicilor economice și redresării post-criză.

Cu ocazia unei conferințe care a dezbătut impactul crizei financiare asupra comerțului și investițiilor, experți ai Bruegel (2009, p. 18) precizau că s-a creat un cerc vicios, în special pe seama accelerării globalizării, astfel:

Contractare Exporturi → Cerere Internă → Importuri → Reducere Exporturi

relevant la nivel inter-țări, de exemplu, de efectele crizei asupra reducerii importurilor SUA, care s-au răsfrânt, printre altele, și asupra exporturilor și importurilor Chinei.

În contextul resuscitării intervenționismului de stat, o mare îngrijorare a provocat-o tentația guvernelor de reîntoarcere la unele măsuri protecționiste, mai mult sau mai puțin vizibile, prin restricționarea accesului pe piață (tarif vamal, bariere netarifare ș.a.), prin subvenționarea unor sectoare/activități în scopul declarat al susținerii ocupării și/sau prin alocarea de cheltuieli publice pentru industria autohtonă a bunurilor de consum (de exemplu *Buy American Act* în SUA).

Cu toate acestea, un studiu al OECD (2010, p. 2) a estimat la numai un punct procentual influența măsurilor comerciale restrictive asupra reducerii volumului importurilor mondiale în 2009.

Pe de altă parte, încercând o evaluare a impactului crizei globale asupra comerțului internațional și a unor probleme cu care s-ar putea confrunta Curtea de Comerț Internațional din SUA, Hermann ș.a. (2010, p. 19) atrăgeau atenția că, în contextul eforturilor de menținere și chiar creștere a accesului pe piețele externe de mari dimensiuni (ca cea americană) este probabil să se multiplice și practicile comerciale incorecte (neloiale), ceea ce necesită revederea legislației, atât în sensul extinderii mijloacelor de identificare a acestora, cât și al clarității și duratei procedurilor juridictionale, inclusiv în domeniul verificării modului de respectare a standardelor de calitate a produselor importate.

De asemenea, în acest context, trebuie menționat și faptul că, în încercarea de temperare a creșterii prețurilor interne pe seama manifestării unor presiuni inflaționiste

la nivel global, unele state au introdus măsuri temporare de reducere/eliminare a taxelor vamale la unele produse de import (în special la alimente de bază).

În opinia noastră, cercul vicios al interacțiunii criză financiară – comerțul exterior se manifestă și sub forma efectelor acumulării unor deficite comerciale, respectiv ale balanței de cont curent asupra situației financiare externe și poziției investiționale a unei țări, inclusiv a rezervelor sale internaționale, cu riscuri de degenerare într-o criză valutară și chiar a datoriei suverane.

Modalitățile și canalele de transmisie a efectelor crizei globale asupra structurii comerțului internațional sunt multiple, într-un context globalizat. Totuși, așa cum precizează Ma și Cheng (2003, p. 6), în timp ce importanța dezechilibrelor comerciale în declanșarea crizelor financiare este în general recunoscută, în privința efectelor acestora transmise prin canalele comerțului internațional lucrurile sunt departe de a fi clare.

Prin utilizarea ecuațiilor standard de comerț exterior, analiza econometrică întreprinsă de Thomas (2009, p. 4) l-a dus la concluzia că, în condiții de criză financiară, băncile își reduc gradul general de expunere, respectiv plafoanele valorice de finanțare, ceea ce afectează în primul rând liniile de credit pe termen scurt acordate țărilor emergente, după cum s-a și observat în cazul Braziliei și Argentinei, ca și în cel al țărilor asiatice în 1997-1998. Estimările sale au relevat că, dacă la aceasta se adaugă impactul reducerii fluxurilor de capital, importurile țărilor emergente înregistrează o cădere imediată, ceea ce se reflectă ulterior, în măsură mai mică însă, și asupra exporturilor acestora.

În concluzie, ținând seama și de aspectele puse în evidență de criza financiară declanșată în 2008, Thomas este de părere că reducerea finanțării directe a comerțului nu este decisivă în contractarea volumului exporturilor și importurilor, mai importantă dovedindu-se, din acest punct de vedere, deteriorarea condițiilor generale de creditare de pe piețele financiare, în special în privința capitalului de lucru și investițiilor pe termen lung, care afectează indirect comerțul internațional, prin canalul producției industriale.

1.2 Efecte asupra compoziției exporturilor pe tipuri de produse

Impactul recesiunii mondiale a fost resimțit major de comerțul internațional cu bunuri, al cărui volum fizic a suferit o contracție - cea mai severă din ultimii 80 ani - înregistrând o scădere cu 12% în 2009 comparativ cu anul anterior conform datelor OMC, impactul fiind mai acut asupra categoriei produselor manufacturate (reprezentând peste 2/3 din totalul exporturilor mondiale), care au înregistrat o diminuare cu 15% (Tabelul 1.1).

Această cădere înregistrată într-un singur an, în ciuda redresării din 2010, s-a răsfrânt negativ asupra ritmului mediu de creștere a volumului fizic al exporturilor mondiale din perioada 2005 - 2010, aducându-l cu 1,5 puncte procentuale sub cel înregistrat în perioada 2000 - 2008, iar în cazul produselor manufacturate chiar cu 2 puncte procentuale.

În termeni valorici, pe seama reducerii prețurilor internaționale, în special la energie și materii prime, ca urmare a recesiunii globale, scăderea exporturilor mondiale – exprimată în prețuri curente - a fost chiar dramatică în 2009 față de 2008, respectiv de la 16,1 mii mld. dolari la 12,5 mii mld. dolari (circa 22,4%), urmată în 2010 de o anumită redresare, respectiv la 15,2 mii mld. dolari.

Tabel 1.1

Evoluția volumului exporturilor mondiale și a structurii acestora pe categorii mari de produse în perioada 2006 – 2010

- % față de anul anterior, respectiv media perioadei -

	2006	2007	2008	2009	2010	2000-2008	2005-2010
Exporturi mondiale	8,5	6,0	2,0	-12,0	14,0	5,0	3,5
din care:							
- produse agricole	6,0	5,0	2,0	-2,5	7,5	4,0	3,5
- combustibili și produse minerale	4,0	3,5	0,5	-5,5	5,5	3,0	1,5
- produse prelucrate	10,5	7,5	2,5	-15,0	18,0	6,0	4,0

Sursa: WTO, *International Trade Statistics 2008, 2009, respectiv 2010*, Table I.1

Ținând seama de faptul că efectele crizei s-au resimțit încă de la finele anului 2008, compararea datelor trimestriale ale schimburilor comerciale internaționale) a relevat pentru unele țări (Japonia de exemplu) un veritabil colaps al exporturilor, cu scăderi de ordinul a 50% în trim. I 2009 față de trim. I 2008 (Nanto, 2009, p.7).

După cum se observă din datele prezentate în Tabelul 1.2, în cadrul produselor prelucrate, cele mai semnificative scăderi ale exporturilor mondiale în 2009 față de 2008 (la valori exprimate în dolari prețuri curente) s-au înregistrat la produsele din fontă și oțel (-44,7%) și respectiv produse ale industriei auto (-32,1%). Cu toată creșterea exporturilor din 2010, la majoritatea categoriilor de produse, acestea se situau sub nivelele atinse în 2008 (excepție notabilă Circuite integrate și componente electronice).

Trebuie menționat că prăbușirea sectorului auto din țările avansate a fost oarecum atenuată de programele de stimulare a producției și de susținere a locurilor de muncă, care a contribuit și la menținerea pe linia de plutire a industriei componentelor auto, inclusiv a furnizorilor externi.

Având în vedere efectele mai drastice ale crizei financiare asupra sectorului imobiliar, scăderi semnificative (atât la producție, cât și la export) s-au înregistrat și în cazul materialelor de construcții, instalațiilor sanitare, mobilierului și decorațiunilor interioare.

Tabel 1.2**Exporturile mondiale pe principalele grupe de produse prelucrate
în anii 2008 și 2009**

- mil. dolari -

Exporturi mondiale	2008	2009	2009/ 2008 (%)	2010	2010/ 2008 (%)
Alimente	1118881	1000535	89,4	1118680	99,9
Combustibili și produse minerale	3536726	2267777	64,1	3025726	85,6
Fontă și oțel	587488	325307	55,3	420827	71,6
Produse chimice	1675260	1447806	86,4	1704904	101,8
Produse textile și îmbrăcăminte	612028	526676	85,1	602116	98,4
Mașini și echipamente de transport	5335820	4193625	78,6	5082252	95,3
Produse ale industriei auto	1234302	845861	68,5	1091976	88,5
Circuite integrate și componente electronice	418321	354421	84,7	479418	114,6
Echipamente de birou și de procesare electronică a datelor	546713	461599	84,5	543223	99,4
Echipamente de telecomunicații	595550	503346	84,5	580094	97,3

Sursa: WTO, Time Series Database

Un studiu al OECD (2010, p. 3) privind efectele măsurilor anticriză preciza că, în cadrul exporturilor de produse manufacturate, o scădere mai mare a cererii externe s-a înregistrat la categoria bunuri de capital (în special mașini și utilaje), dar și a celei asociate naturii integrării verticale a lanțurilor de procesare, respectiv de-localizării producției la scară mondială (global supply chains) promovate în special de companiile multinaționale.

Din punctul de vedere al compoziției exporturilor pe produse, o schimbare majoră produsă de accelerarea globalizării și a de-localizării producției (outsourcing), în special după anul 1995, a constat în creșterea mai rapidă a exporturilor de bunuri intermediare, care au atins peste 5000 mld. dolari în 2009, respectiv circa 40% din exporturile mondiale (Escaith și alții, 2011, p. 87).

Tendința de creștere mai accentuată a comerțului internațional cu bunuri intermediare pe seama urmării minimizării costurilor de producție (în alte spații geografice) și respectiv a realizării de câștiguri de competitivitate are două efecte majore pe plan statistic, ce pun în discuție întregul eșafodaj al măsurării parametrilor

macroeconomici care, în formatul lor actual, reflectă o imagine a evoluției fenomenelor economice din ce în ce mai greu de explicat.

Pe de o parte, se creează o distorsiune crescândă în relația comerț internațional – creștere economică, fluxurile de mărfuri fiind înregistrate la valoarea brută, iar evaluarea PIB făcându-se pe baza valorii adăugate, excluzând bunurile intermediare, ceea ce, după cum se arată și într-un raport al OMC (WTO, 2009, p. 3) face din ce în ce mai puțin relevantă măsurarea elasticității comerțului exterior la variația PIB sau a gradului de deschidere al economiei (export + import / PIB).

Pe de altă parte, transferurile repetate de bunuri intermediare prin diferite frontiere și înregistrările duble sau triple a acestor mărfuri de către autoritățile vamale, conform standardelor actuale corespunzătoare operațiunilor de prelucrare activă / pasivă, majorează în mod artificial volumul comerțului internațional, ceea ce se reflectă, prin distorsiunile balanței comerciale, inclusiv asupra configurației contului curent al balanței de plăți externe.

Însuși Pascal Lami, Director General al OMC și fost comisar UE responsabil de comerț, cu ocazia lansării la jumătatea anului 2011 a unui volum ce sintetiza o analiză comună întreprinsă de OMC – IDE – JETRO privind schimbările recente în structura comerțului internațional cu bunuri, cu accent pe spațiul asiatic, recunoștea - deși cam târziu pentru importantele funcții deținute, fenomenul manifestându-se vizibil de cel puțin un deceniu – că, având în vedere incidența actuală a bunurilor intermediare ce sunt transferate dintr-o economie în alta înainte de se constitui în produse finale supuse tranzacțiilor internaționale, datele brute de comerț exterior nu mai sunt relevante luate ca atare. În consecință, preciza el, în contextul re-definirii naturii comerțului exterior sunt necesare schimbări conceptuale și statistice, lansând astfel o amplă dezbatere la nivel mondial (sub numele de *Made in the World* initiative) având ca scop măsurarea valorii adăugate în comerțul internațional, inclusiv prin construirea unor matrice input-ouput (vezi Escaith și Inomata, 2011).

Fără a avea vreo certitudine privind rezultatele concrete ale unei asemenea abordări, această inițiativă a OMC a pornit, credem, pe o idee greșită, imposibil de concretizat prin tabele input-output pe țări. În opinia noastră, prima etapă a încercării de eliminare / diminuare a distorsiunilor înregistrării operațiunilor de comerț exterior ar fi trebuit să fi fost reprezentată de transmiterea la OMC din partea tuturor țărilor membre, a datelor de export și import pe regimuri vamale.

O a doua etapă a demersului ar fi trebuit să constea în înregistrarea și publicarea, la nivel național și mondial, a celor două seturi de date aferente comerțului internațional, respectiv cel cu produse finale și cel cu bunuri intermediare în regim de processing. Eventual, în această etapă s-ar fi putut întreprinde o evaluare, mai analitică, a processing-ului în regim de import definitiv, respectiv legat de influxurile ISD, precum și a prețurilor de transfer.

O a treia etapă a demersului ar putea corela evaluarea implicațiilor asupra PIB - inclusiv a evaluării contribuției exportului net la creșterea economică - cu eforturile altor organizații sau grupuri de specialiști (OECD, Comisia pentru măsurarea performanței

economice și progresului social condusă de Amartya Sen, Joseph Stiglitz și Jean-Paul Fitoussi) implicate în corectarea parametrilor macroeconomici.

O a patra etapă s-ar putea concentra pe evaluarea implicațiilor financiare la nivel național și planetar, respectiv prin separarea tranzacțiilor aferente transferurilor de bunuri intermediare în regim de processing (non – financiare, cu excepția plăților efectuate în contul operațiunilor de procesare) de cele comerciale clasice (financiare) și corectarea înregistrărilor balanței comerciale și a serviciilor din cadrul contului curent al balanței de plăți externe, care să reflecte încasările, respectiv plățile efective.

Considerăm că problema esențială a corectării datelor statistice privind comerțul internațional nu rezidă, așa cum apreciază specialiștii OMC și cei asociați acestora, în măsurarea valorii adăugate pe lanțurile de aprovizionare internaționale (international supply chains) care se va dovedi probabil iluzorie, ci identificarea modalităților adecvate de separare a fluxurilor cu bunuri intermediare de fluxurile comerciale cu produse finale, precum și a fluxurilor de mărfuri de cele financiare.

În lipsa unor înregistrări și interpretări statistice corecte a operațiunilor de comerț exterior, atât la nivel național, cât și global, care alterează și relevanța principalilor parametri macroeconomici (de exemplu PIB și indicatorii derivați) ce fundamentează acțiunile factorilor de decizie, aceștia se găsesc în imposibilitatea conducerii unor politici adecvate, sau, mai grav, bazându-se pe imaginea actuală a cadrului macroeconomic, complet distorsionată, riscă să întreprindă măsuri greșite, ceea ce, în condiții de criză, comportă costuri economice și sociale suplimentare.

În consecință, se poate afirma că nu numai economia globală este în criză, ci și statistica mondială, aceasta din urmă precedând-o de fapt și întreținând confuzia indusă de interpretarea eronată a diferitelor date și informații, multe provenind din accelerarea globalizării și a schimburilor internaționale, care au generat acțiuni de atenuare / combatere în evident contratimp cu efectele crizei.

Această stare nu a fost sesizată nici de experții organizațiilor financiare internaționale (în special de la FMI, Banca Mondială, OMC), nici de lideri ai lumii academice (unii, laureați ai premiului Nobel pentru economie), care au continuat să recomande / administreze remedii bazate pe diagnostice greșite sau politici rezultate din modele econometrice în afara realității.

1.3 Efecte asupra orientării geografice a exporturilor

Efectele crizei financiare internaționale au fost resimțite inegal din punctul de vedere al comerțului internațional în diferitele regiuni ale globului și de către diferitele grupe de țări, atât ca amploare, cât și ca extindere în timp.

Un raport al OMC releva faptul că în interiorul diferitelor regiuni criza s-a manifestat în mod diferențiat, probabil și în funcție de gradul lor de integrare; astfel dacă în Uniunea Europeană comerțul intra-UE a scăzut cu 16% în trim. IV 2008 față de același trimestru al anului anterior, în zona Asia și America de Nord comerțul intra-regional s-a diminuat cu doar circa 10% (vezi WTO, 2009).

Exporturile țărilor avansate (SUA, statele zonei Euro, Japonia) s-au prăbușit în 2009 ca urmare a efectelor crizei, volumul acestora diminuându-se cu 15% sau chiar mai mult față de 2008 (Tabelul 1.3). În 2010 s-a înregistrat însă o revigorare a exporturilor acestor state, unele dintre ele (SUA, Japonia) chiar peste nivelurile atinse în 2008.

În privința Chinei trebuie remarcat că, deși exporturile au scăzut cu 10,5% în 2009 pe seama recesiunii de pe piețele statelor dezvoltate, redresarea din 2010 (creștere cu 28,5%) a făcut ca ritmul mediu anual în perioada 2005-2010 să se situeze la un nivel ridicat (circa 13%), confirmând rolul acestei țări emergente de motor al dezvoltării globale, implicit al comerțului internațional.

Tabel 1.3

Evoluția volumului exporturilor mondiale și originea geografică a acestora în perioada 2007-2010

- % față de anul anterior, respectiv media perioadei -

	2007	2008	2009	2010	2005-2010
Exporturi mondiale, din care:	6,0	2,0	-12,0	14,0	3,5
America de Nord, din care:	5,0	2,0	-15,0	15,0	2,5
- SUA	6,5	6,0	-14,0	15,5	4,0
Europa, din care:	4,0	0,0	-14,0	11,0	1,5
- Uniunea Europeană (27)	3,5	0,0	-14,5	11,5	1,5
Asia, din care:	11,5	6,0	-11,0	23,0	8,0
- China	19,5	9,0	-10,5	28,5	13,0
- Japonia	9,5	3,0	-25,0	27,5	3,5

Sursa: WTO, *International Trade Statistics 2007- 2010*, Table I.2

Abiad și alții (2011, p.32) arătau recent că, în absența unor date suficiente care să releve un impact semnificativ al protecționismului, căderea cererii globale în urma crizei financiare s-a concentrat în țările avansate, care au înregistrat o reducere masivă a importurilor, ca și o diminuare a gradului de diversificare a acestora, aceasta contracție urmând să aibă efecte pe termen mediu și lung.

În cazul țărilor slab dezvoltate, cel mai adesea, comerțul internațional, împreună cu fluxurile ISD, sunt considerate - și apreciem că în mod justificat - ca reprezentând punțile de legătură cu economia globală, ele constituind totodată și canalele prin care s-au transmis efectele de contagiune. Un studiu al UNCTAD (2009, p. 5) releva că aceste state (cu o pondere a exporturilor în PIB în creștere continuă, ajunsă de la 17% din PIB în 1995 la circa 45% în 2007, în medie pe ansamblul statelor respective) sunt mai expuse la evoluțiile piețelor internaționale, în urma crizei globale suferind o contracție a investițiilor și a finanțării comerțului, o scădere a prețurilor de export, o fugă de capital și o diminuare a remitențelor, cu efecte asupra perspectivelor dezvoltării pe termen mediu și lung.

Cu ocazia unei reuniuni organizate de OMC la finele anului 2008 la Geneva, la care au participat și reprezentanți ai Băncii Mondiale, precum și ai unor importante bănci și agenții de susținere a exporturilor (ECAs), Pascal Lami, Directorul General al OMC, în contextul crizei de lichidități care afecta deja liniile de credit pentru export (deficitul fiind estimat, la acea dată, la circa 25 mld. dolari) și al riscului de prăbușire a pieței de finanțare a comerțului, a făcut un apel la autoritățile publice (guverne și bănci centrale) să majoreze sprijinul destinat finanțării exporturilor. El a avertizat că deteriorarea resurselor financiare are efecte majore asupra comerțului mondial, cele mai afectate fiind statele emergente și cele slab dezvoltate, mai vulnerabile la contractarea ofertei de creditare a exporturilor.

Pe lângă acestea, în 2010 și mai ales 2011, țările slab dezvoltate au fost afectate și de majorarea prețurilor mondiale la alimente și energie, deteriorând grav situația nivelului de trai a unor segmente largi ale populației, ce riscă să le coboare sub pragul minim al sărăciei, chiar al celei extreme, anulând rezultatele lungului șir de ani în care s-au făcut eforturi de atingere a obiectivelor MDG (Millenium Development Goals).

Cu toate că în 2010 s-a înregistrat o creștere semnificativă a comerțului internațional, ieșirea din recesiune a țărilor avansate s-a dovedit anemică și, conform estimărilor OMC, pe seama lipsei de consistență a redresării economiei mondiale, a majorării prețurilor internaționale ale energiei și alimentelor de bază, ca și a cutremurului devastator din Japonia, perspectivele pentru în 2011 sunt relativ moderate, așteptându-se ca majorarea schimburilor internaționale cu bunuri să nu depășească 6% la nivel global, iar în cazul țărilor avansate chiar 4% (WTO, 2011).

Paradoxal, un efect pozitiv al crizei globale l-a constituit atenuarea tendinței manifestate în ultimul deceniu referitoare la adâncirea dezechilibrelor comerciale în cazul multor țări, ceea ce condusese la creșterea tensiunilor economice și chiar politice, inclusiv între SUA și China. Reducerea deficitelor comerciale, chiar cu prețul declinului economic generat de criză, a contribuit la atenuarea dezechilibrului financiar global, care, prin acumularea de rezerve internaționale uriașe în Estul Asiei față de imensele datorii ale Vestului (în special SUA și UE) risca să strivească axul monetar al planetei.

Un factor de influență a comerțului internațional, inclusiv al orientării lor geografice, care a căpătat o importanță deosebită în contextul crizei financiare l-au reprezentat cursurile de schimb valutar, pornindu-se chiar un război al valutilor (currency war) având ca principali actori China și SUA, în care au intervenit și alte țări, ca Brazilia și unele state asiatice. Autoritățile de la Washington puseseră încă din 2006 presiune pe China, acuzată că menține un curs depreciat al yuanului (renmimbi) față de dolar, în 2010 Congresul american adoptând, cu largă majoritate, o lege comercială (Currency Reform for Fair Trade Act) care permite impunerea de sancțiuni comerciale țărilor care sunt considerate că manipulează cursul de schimb al propriei monede în sensul deprecierei controlate a acesteia, creând exportatorilor un avantaj neloial, apreciat drept cauză a adâncirii deficitelor comerciale ale SUA în relațiile bilaterale. Deși China trecuse încă din iulie 2007 la un regim de flotare controlată a cursului de schimb, yuanul

apreciindu-se de atunci cu aproape 20% în raport cu dolarul, acuzele SUA au continuat și în 2011, chiar în contextul reducerii relative a deficitelor comerciale.

1.4 Efecte asupra serviciilor comerciale internaționale

Cu toate că studiul are în vedere, în esență, comerțul internațional cu bunuri, trebuie menționat că, deși într-o măsură mai mică, serviciile internaționale au suferit și ele efecte ale recesiunii globale, cu deosebire cele legate de comerț, respectiv transporturile (în special cele maritime) și serviciile comerciale, dar și turismul.

Serviciile financiare internaționale au înregistrat și ele un declin, deși nu la fel de sever, dar au fost însoțite de o scădere drastică a fluxurilor ISD (estimat la 15% doar în 2008), atât în cazul țărilor avansate, cât și al celor emergente (cu excepția notabilă a Chinei).

Conform statisticilor OMC, exporturile mondiale de servicii comerciale s-au diminuat cu 12% în 2009 comparativ cu anul 2008, respectiv cu 10 puncte procentuale mai puțin față de declinul valoric al exporturilor mondiale de bunuri. În structura pe tipuri de servicii comerciale, cele aferente transporturilor au înregistrat o prăbușire, respectiv cu 23%, fiind sectorul care a suferit impactul cel mai puternic din partea crizei globale și căderii exporturilor mondiale de bunuri (vezi Tabelul 1.4).

În anul 2010, exporturile mondiale de servicii comerciale au înregistrat o ușoară redresare comparativ cu anul de criză 2009, respectiv o creștere cu 9%, în special pe seama serviciilor de transport, care s-au majorat cu 15% corespunzător revigorării schimburilor comerciale cu bunuri. Trebuie menționat că nivelurile atinse în 2010 de exporturile de servicii comerciale au fost inferioare celor din 2008, iar ritmul mediu anual de creștere din perioada 2005-2010 este mai degrabă modest, atât pe total (circa 8%), cât și pe principalele categorii de servicii (7% la serviciile de transport, 6% la turism și respectiv 10% la alte servicii comerciale).

Tabel 1.4

Evoluția exporturilor mondiale de servicii comerciale și structura pe tipuri a acestora în perioada 2007-2010

- % față de anul anterior, respectiv media perioadei -

	2007	2008	2009	2010	2005-2010
Exporturi mondiale de servicii comerciale, din care:	20	13	-12	9	8
Servicii de transport	20	17	-23	15	7
Turism	15	10	-9	8	6
Alte servicii comerciale	23	12	-8	7	10

Sursa: WTO, *International Trade Statistics 2007, 2008 și 2009*, Table III.2

Din punct de vedere geografic, cea mai afectată zonă a fost Uniunea Europeană în privința totalului exporturilor de servicii comerciale (scădere cu 14% în 2009 față de 2008), ca și a turismului (scădere cu 13%), în timp ce în cazul serviciilor de transport internațional impactul crizei globale l-au resimțit mai acut țările asiatice (scădere cu 28% în perioada menționată). Redresarea serviciilor comerciale din 2010 s-a localizat practic în Asia (creștere cu 22% comparativ cu 2009, față de media mondială de 9%), în timp ce în Europa redresarea a fost nesemnificativă (creștere cu 3%), serviciile turistice continuând chiar să se situeze pe panta negativă din 2009 (scădere cu încă 1%).

Trebuie precizat că un fenomen similar fragmentării producției și de-localizării acesteia pe măsura accelerării procesului de globalizare din ultimul deceniu s-a produs și în privința serviciilor internaționale, extins tot de către companiile multinaționale, în special din SUA, precum și subsidiarele lor din străinătate. Conform unui raport al OMC (WTO, 2009. p. 6), în 2007, exporturile SUA de servicii intra-companii (exclusiv cele bancare) atingeau peste 120 mld. dolari, respectiv aproape 30% din totalul exporturilor americane de servicii (exclusiv transporturi internaționale și turism). De asemenea, outsourcingul a atins cifre de afaceri impresionante în domeniul serviciilor informatice internaționale, India, cu circa 40 mld. dolari încasări anuale situându-se pe primul loc în lume din punctul de vedere al exportului de servicii IT. Criza economică și financiară globală a afectat și fenomenul amintit, care, cel puțin în 2009 a înregistrat un recul în cazul multor state, dar după revirimentul din 2010 se poate aștepta la o resuscitare a acestuia în anii ce urmează, inclusiv la apariția unor noi forme de manifestare.

*

* *

În mod evident, criza financiar-bancară din SUA și din multe state ale Uniunii Europene, a avut efecte atât asupra situației fiscale (fondurile publice alocate salvării sistemului bancar au majorat riscul datoriei suverane, în unele cazuri, cum ar fi Grecia, până la limita incapacității de plată), cât și, prin restrângerea creditării, asupra posibilităților de redresare a economiei, implicit a exporturilor.

În perspectivă, sunt de așteptat noi provocări și schimbări în modelele de afaceri pe seama creșterii competiției și goanei după câștiguri de competitivitate (noi modalități de comercializare, de marketing, strategii de branding și comunicare, competențe manageriale și organizarea companiilor pe lanțul internațional de afaceri, cooperare în cadrul unor rețele regionale și clustere de export).

De asemenea, se așteaptă schimbări majore în politicile comerciale, prin adaptarea acestora la mutațiile generate de re poziționarea marilor puteri în geopolitica la scară planetară, precum și, în acest context, la creșterea rolului țărilor emergente, atât ca forță economică (țările BRIC, zona ASEAN), cât și de reprezentare în cadrul instituțiilor și organizațiilor internaționale (FMI, Banca Mondială, OMC), cu efecte directe asupra reconfigurării sortimentale și geografice a schimburilor comerciale internaționale, inclusiv prin perfectarea unor noi acorduri de liber schimb bilaterale (FTA) și regionale (NAFTA, MERCOSUR, ASEAN), precum și prin finalizarea negocierilor din agenda Runderi Doha.

2. Evoluția structurii comerțului exterior al României sub impactul crizei economice și financiare

2.1 Dinamica exporturilor, importurilor și balanței comerciale

Contrar declarațiilor autorităților de la acea vreme, poate sub influența apropiatei campanii electorale, sau, mai probabil, pe seama incapacității de sesizare a situației reale a economiei mondiale și a vulnerabilităților economiei naționale, criza globală declanșată în toamna anului 2008 a afectat instantaneu statele Uniunii Europene, inclusiv România, efectele primare de contagiune fiind resimțite pe canalele comerțului exterior.

Astfel, în luna noiembrie 2008 exporturile (exprimate în euro) au scăzut cu 8,5% (pentru prima dată după multe luni de creșteri) comparativ cu aceeași lună din anul 2007, iar în luna decembrie 2008 acestea s-au prăbușit chiar, înregistrând o scădere cu 16,1% comparativ cu aceleași lună din anul 2007. Importurile s-au contractat și ele, în mod mai drastic, respectiv în luna noiembrie 2008 cu 17,1%, iar în luna decembrie 2008 cu 25,2% comparativ cu lunile corespunzătoare din anul precedent (vezi Tabelul 2.1). Precizăm că aceste tendințe ale schimburilor comerciale lunare ale României s-au menținut aproape în întregul an 2009, uneori cu scăderi de peste 25% (cazul exporturilor din luna februarie), redresarea acestora producându-se abia spre finele aceluși an, contând însă și efectul de bază (*low base effect*).

Tabel 2.1

Exporturile și importurile României la finele anului 2008 comparativ cu finele anului 2007

- mld. euro -

	Noiembrie			Decembrie		
	2007	2008	%	2007	2008	%
Exporturi (FOB)	2786,1	2550,4	91,5	2290,8	1923,4	83,9
Importuri (CIF)	5081,9	4252,5	82,9	4509,4	3373,8	74,8

Sursa: Comunicate de presă lunare publicate de INS.

Cu mențiunea că evoluția sinuoasă la nivel lunar a exporturilor și importurilor, cu o cădere mai drastică a acestora din urmă, a influențat situația schimburilor comerciale internaționale ale României la nivel de an în perioada 2007-2010, din examinarea evoluției acestora rezultă că, după căderea cu aproape 14% a exporturilor în 2009 față de 2008, în anul 2010 acestea s-au revigorat (creștere cu peste 28% față de 2009), chiar peste nivelul atins în 2008, în contextul redresării economiei mondiale, inclusiv a piețelor UE. În același timp, importurile, după o contracție cu circa 32% în 2009, au înregistrat o creștere cu aproape 20% în 2010, rămânând însă sub nivelurile atinse în 2008 și chiar 2007 (vezi Tabelul 2.2).

Tabel 2.2**Evoluția exporturilor, importurilor și soldului balanței comerciale
în perioada 2007 - 2010**

	UM	2007	2008	2009	2010
Exporturi (FOB)	mld. euro	29549,0	33724,6	29084,2	37250,6
Dinamica exporturilor*	%	100,0	114,1	86,2	128,1
Importuri (CIF)	mld. euro	51322,0	57240,3	38953,2	46710,8
Dinamica importurilor*	%	100,0	111,53	68,1	119,9
Soldul balanței com.	mld. euro	-21773,0	-23515,7	-9869,0	-9460,2

*Comparativ cu anul anterior

Sursa: Comunicate de presă INSSE (luna decembrie a anilor respectivi)

Dinamica semnificativ diferită a exporturilor (creștere pe ansamblul perioadei analizate) comparativ cu cea a importurilor (scădere pe ansamblul perioade considerate) a condus la diminuarea drastică a soldului negativ al balanței comerciale în 2009 și 2010, practic sub jumătatea celui înregistrat în 2007 și respectiv 2008.

Trebuie menționat că, indiferent de acțiunea factorilor externi, respectiv efectele crizei globale asupra contracției schimburilor comerciale internaționale, în special în spațiul UE, în ceea ce privește importurile, acestea au suferit și impactul corectiv al creșterii lor excesive din perioada 2007 - 2008, alimentată parțial de o cerere internă favorizată de expansiunea creditelor de consum, precum și a pieței imobiliare.

Ca atare, reducerea deficitelor comerciale în cazul României în perioada post-criză nu semnifică în mod necesar o ajustare în sensul ameliorării structurilor de producție, respectiv a competitivității produselor de export - după cum ne vom strădui să relevăm în continuarea analizei - ci mai degrabă o corecție a unor fenomene cu forme de manifestare în afara limitelor sustenabilității creșterii economiei. În opinia noastră, dacă vectorul de export continuă să se găsească sub influența hotărâtoare a companiilor străine ce operează în țara noastră (multe în regim de *processing*), inclusiv a deciziei acestora de reorientare în spațiul economiei globale, funcționarea structurilor economice ale țării noastre și dependența de importuri va perpetua deficitele comerciale, pe măsura eventualei creșteri economice, cu efecte negative asupra configurației viitoare a contului curent al balanței de plăți externe, precum și a gradului de îndatorare a țării.

În ceea ce privește perspectivele pe termen mediu și scurt, trebuie menționat că redresarea economiei globale din anul 2010 pare să nu fi fost sustenabilă, în 2011 apărând semnele unei noi crize, care, în contextul indeciziei liderilor europeni, afectează major Zona euro. Costurile salvării sistemului bancar european și ale programelor de stimulare a creșterii economice au împovărat datoria publică, majoritatea statelor din Zona euro întâmpinând dificultăți de finanțare/refinanțare a datoriei (Grecia, Irlanda și Portugalia au trebuit să apeleze la programe susținute de FMI împreună cu UE) și adoptând severe măsuri de austeritate bugetară, înăsprite în urma Consiliului European din 9-10 decembrie a.c. Riscul crizei datoriei suverane s-a extins în afara Zonei euro,

efectele de contagiune ale scumpirii creditelor guvernamentale afectând și alte state din UE, inclusiv România.

Deși în primele 10 luni din anul 2011, exporturile României au continuat să se majoreze (ritmuri medii lunare de 20-25%), atingând 37,6 mld. euro (peste nivelul exporturilor realizate în întreg anul 2010), în lunile septembrie și octombrie s-a înregistrat o încetinire a ritmului de creștere (la 18%, respectiv la 16% comparativ cu aceleași luni din anul precedent), ceea ce, în contextul posibilei deteriorări a situației din Zona euro (în special a Germaniei și Italiei, principalii parteneri comerciali ai țării noastre), poate conduce la o nouă contracție a cererii externe în perioada următoare, inclusiv în anul 2012. În privința importurilor trebuie menționat că și în 2011 și-au continuat creșterea moderată, în ritmuri inferioare celor ale exporturilor, deficitul comercial în primele 10 luni din acest an (7,7 mld. euro) fiind aproximativ la același nivel ca în 2010.

2.2 Schimbări structurale în comerțul exterior și indicatori de competitivitate a exporturilor

2.2.1 Orientarea geografică

Apartenența României la Uniunea Europeană, cu mențiunea că procesul de amplificare a schimburilor comerciale a început cu mult înaintea aderării - prin aplicarea acordului interimar în acest domeniu începând din 1993 - a determinat creșterea ponderii statelor UE în ansamblul exporturilor și importurilor țării noastre la peste 70%.

Acest grad înalt de integrare comercială, dar și de dependență, favorizat de influxul de investiții străine, majoritar dinspre statele UE, a devenit vizibil în mod brutal însă prin transmiterea imediată asupra României, prin canalele comerțului exterior, a efectelor crizei globale, fiind afectate cele mai importante piețe de export ale țării noastre (inclusiv în regim de *processing*).

Cu toate acestea, din datele prezentate în Tabelul 2.3 rezultă că scăderea exporturilor românești produsă în 2009 (în cifre absolute de circa 3,6 mld. euro) s-a localizat în mare parte pe segmentul Intra-UE (circa 2,1 mld. euro), dar și pe țările Extra-UE (circa 1,5 mld. euro), ceea ce a condus la majorarea, în fapt, a ponderii UE în totalul exporturilor României la 74,3% în 2009 față de 70,5% în 2008.

Este de remarcat că cele mai semnificative scăderi ale exporturilor României pe segmentul Intra-UE în 2009 față de 2008 s-au înregistrat pe relația Italia (cu 0,8 mld. euro), precum și în unele state din Europa Centrală și de Est: Ungaria (cu 0,5 mld. euro) și Bulgaria (cu 0,3 mld. euro).

Exporturile în Franța și Germania, doi dintre cei mai importanți parteneri comerciali ai României, nu au înregistrat scăderi semnificative, situându-se sub 0,1 mld. euro. Între țările Extra-UE, cea mai mare scădere a exporturilor românești s-a înregistrat pe relația Turcia (cu 0,8 mld. euro).

Tabel 2.3

**Evoluția exporturilor, importurilor și soldului balanței comerciale
Intra-UE și Extra-UE, în perioada 2007 – 2010**

- mld. euro -

	2007	2008	2009	2010
Total exporturi	29549,0	33724,6	29084,2	37250,6
Total (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
Exporturi Intra-UE	21269,1	23764,6	21600,4	26871,3
% în total exporturi	72,0	70,5	74,3	72,1
Exporturi Extra-UE	8279,9	9960,0	7483,8	10379,3
% în total exporturi	28,0	29,5	25,7	27,9
Total importuri				
Total (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
Importuri Intra-UE	36586,9	39838,1	28471,7	33833,1
% în total importuri	71,3	69,6	73,1	72,4
Importuri Extra-UE	14735,1	17402,2	10481,5	12877,7
% în total importuri	28,7	30,4	26,9	27,6
Sold balanță comercială				
Total (%)	100,0	100,0	100,0	100,0
Intra-UE	-15317,8	-16073,5	-6871,3	-6961,8
% în total sold	70,4	68,4	69,6	73,6
Extra-UE	-6455,2	-7442,2	-2997,7	-2498,4
% în total sold	29,6	31,6	30,4	26,4

Sursa: Comunicate de presă INSSE (luna decembrie a anilor respectivi)

Revenirea exporturilor în 2010 (o creștere cu circa 8,2 mld. euro) comparativ cu 2009 s-a datorat majorării acestora atât pe segmentul Intra-UE (cu circa 5,3 mld. euro), cât și pe cel Extra-UE (cu circa 2,9 mld. euro), ponderea acestuia din urmă în totalul exporturilor României înregistrând o ușoară creștere, respectiv la circa 28%, față de 25,7% cât fusese în 2009.

Trebuie precizat că cea mai semnificativă creștere a exporturilor în 2010 s-a realizat pe relația Germania, care a ajuns, de departe, principalul partener comercial al României (6,7 mld. euro față de 5,4 mld. euro în 2009, respectiv o creștere cu 1,3 mld. euro), exportul de produse în regim de *processing* având însă o pondere importantă (în special componente auto). De asemenea, creșteri semnificative ale exporturilor Intra-UE ale României s-au înregistrat pe relațiile Franța și Italia (câte 0,7 mld. euro), precum și în Ungaria (0,5 mld. euro). Între țările Extra-UE, creșteri importante ale exporturilor României s-au înregistrat pe relațiile Turcia (cu 1,1 mld. euro) și Rusia (cu peste 0,3 mld. euro).

În privința importurilor, se remarcă faptul că scăderea drastică a acestora în 2009 (cu circa 18,3 mld. euro față de 2008) s-a produs pe seama înregistrării unui recul pe segmentul Intra-UE (cu circa 11,3 mld. euro), dar și pe cel al statelor Extra-UE (cu circa 7 mld. euro), ceea ce a condus, ca și în cazul exporturilor de altfel, la majorarea ponderii UE în totalul importurilor României la 73,1% în 2009 față de 69,6% în 2008.

Trebuie menționat că cele mai semnificative scăderi ale importurilor României în 2009 pe segmentul Intra-UE s-au înregistrat pe relația Germania (cu 2,7 mld. euro), Italia (cu 2 mld. euro), Austria și Ungaria (cu câte 1 mld. euro), Franța (cu 0,8 mld. euro), Olanda (cu 0,6 mld. euro), Cehia și Polonia (cu câte 0,5 mld. euro). Pe segmentul Intra-UE, scăderi majore ale importurilor României s-au înregistrat pe relațiile Rusia (cu 1,8 mld. euro), Kazahstan și Turcia (cu 1,2 mld. euro), China (cu 0,5 mld. euro).

Creșterea importurilor din 2010 (respectiv cu 7,8 mld. euro, din care 5,4 mld. euro din statele UE și 2,4 mld. euro din statele Extra-UE) nu a condus la modificări semnificative ale ponderii celor două categorii de țări în totalul importurilor României. Cele mai semnificative creșteri ale importurilor în anul 2010 față de anul 2009 s-au înregistrat, în cadrul segmentului Intra-UE, pe relațiile Germania (cu 1,1 mld. euro), Italia (cu 0,9 mld. euro) și Ungaria (cu 0,8 mld. euro), iar în cadrul segmentului Extra-UE, pe relațiile China (cu 0,7 mld. euro) și Rusia (cu 0,5 mld. euro).

2.2.2 Structura schimburilor internaționale pe principalele categorii de produse

Din punctul de vedere al structurii exporturilor pe principalele produse, conform claselor de bază din Sistemul Conturilor Naționale, după cum se observă din datele prezentate în Tabelul 2.4, ponderea bunurilor de capital în totalul exporturilor României s-a majorat de la 9,9% în 2007 la aproape 15% în 2010, în timp ce ponderea bunurilor de consum s-a diminuat de la 24,6% la 21,6% în aceeași perioadă.

O scădere semnificativă în cadrul structurii exporturilor a înregistrat-o proporția bunurilor intermediare, respectiv de la 59% în 2007 la 52,5% în anul de criză 2009, urmată de o anumită redresare în 2010, respectiv la 55,8%.

Tabel 2.4

Structura exporturilor pe clase de bază din sistemul SCN

- % -

	2007	2008	2009	2010
Total, din care:	100,0	100,0	100,0	100,0
Bunuri de capital	9,9	11,7	15,2	14,8
Bunuri intermediare	59,0	60,0	52,5	55,8
Bunuri de consum	24,6	21,1	23,6	21,6
Bunuri necuprinse în cele 3 clase	6,5	7,2	8,7	7,8

Sursa: INS, Buletinul statistic de comerț internațional nr. 12 din anii respectivi

În privința importurilor (vezi Tabelul 2.5), se remarcă faptul că, spre deosebire de evoluția structurii exporturilor, ponderea bunurilor de capital în totalul importurilor s-a diminuat de la 18,8% în 2007 la 15% în 2010, în timp ce ponderea bunurilor de consum s-a majorat de la 16,2% la peste 20% în 2009, urmată de o scădere relativă, respectiv la 18,3% în 2010, cu mențiunea că valoarea absolută a importurilor s-a situat sub nivelul din 2007. În concordanță cu modificările relevate ale structurii exporturilor, ponderea bunurilor intermediare în totalul importurilor s-a majorat de la 58,6% în 2007 la 64,3% în 2010.

Tabel 2.5

Structura importurilor pe clase de bază din sistemul SCN

- % -

	2007	2008	2009	2010
Total	100,0	100,0	100,0	100,0
Bunuri de capital	18,8	18,1	15,9	15,0
Bunuri intermediare	58,6	59,6	61,2	64,3
Bunuri de consum	16,2	17,1	20,5	18,3
Bunuri necuprinse în cele 3 clase	6,4	5,2	2,4	2,4

Sursa: INS, Buletinul statistic de comerț internațional nr. 12 din anii respectivi

Încercând un demers mai analitic, pe mari categorii de produse, după cum ar rezulta din datele prezentate în Tabelul 2.6, ponderea în totalul exporturilor a materiilor prime și materialelor, precum și a produselor cu un grad mai scăzut de prelucrare (grupa Produse agroalimentare, băuturi, tutun și grupa Combustibili minerali, lubrifianți) tinde să scadă, respectiv de la circa 20% în 2008 la circa 18,5% în 2010.

Pe de altă parte, evoluția ponderii aceluiași produse în totalul importurilor înregistrează aceeași tendință, respectiv de scădere de la 22,4% în 2008 la 20,6% în 2010. Cele două tendințe în același sens par să se contrazică, în absența unor schimbări structurale majore ale economiei românești care să le poată explica, doar evoluțiile oscilatorii ale prețurilor internaționale ale acestor produse în perioada 2008-2010, în ciuda limitării cererii mondiale ca urmare a efectelor crizei globale, având, probabil, influența determinantă.

În privința produselor cu un grad relativ ridicat de prelucrare, respectiv mașini și echipamente de transport, în cazul exporturilor ponderea acestora s-a majorat de la 36,2% în 2008 la peste 42% atât în anul de criză 2009, cât și în 2010, în timp ce ponderea altor produse manufacturate s-a diminuat oarecum în aceeași măsură, de la 38% la 33,3% în aceeași perioadă.

În cazul importurilor, proporția mașinilor și echipamentelor de transport, precum și cea a altor produse manufacturate s-a menținut relativ constantă, în jurul cifrelor de

35%, respectiv 31%, cu aceeași observație privind situarea valorii absolute a importurilor sub nivelul din 2007.

Tabelul 2.6

**Structura exporturilor și importurilor pe grupe de produse
în perioada 2008-2010**

- % -

	Exporturi			Importuri		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Total, din care:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Produse agroalimentare, băuturi, tutun	4,7	6,0	6,3	6,7	8,6	7,0
Materii prime și materiale	6,0	5,9	6,9	3,1	2,8	3,5
Combustibili minerali, lubrifianți	9,1	6,0	5,3	12,6	9,4	10,1
Produse chimice și conexe	6,0	5,1	5,8	10,9	14,0	13,2
Mașini și echipamente de transport	36,2	42,8	42,4	35,8	33,8	35,3
Alte produse manufacturate*	38,0	34,2	33,3	30,9	31,4	30,9

*se cuprind produse prelucrate, clasificate în principal după materia primă (fier, oțel, cauciuc, metal etc.) și articole manufacturate diverse (îmbrăcăminte și accesorii, încălțăminte, etc.)

Sursa: INS, Buletinul statistic de comerț internațional nr. 12 din anii respectivi

La acest stadiu al analizei, care nu poate releva sensul modificării configurației schimburilor comerciale internaționale ale României și nici factorii care au contribuit la această evoluție, devine evidentă necesitatea examinării structurii exporturilor și importurilor la nivelele dezagregate.

Astfel, structura exporturilor și importurilor conform clasificării produselor pe activități (conform SPA 2008) în perioada 2008-2010 (cu mențiunea că pentru anii precedenți, evidența statistică a INS s-a făcut conform SPA 2002, datele nefiind comparabile) indică unele schimbări semnificative (vezi Tabelul 2.7).

Cel mai important capitol de export al României au devenit autovehiculele de transport rutier (în special autoturisme Dacia), care dețineau 16,2% din totalul exporturilor în 2010, comparativ cu 12,8% în 2008. În valori absolute, exporturile acestor produse s-au majorat cu aproape 1,5 mld. euro în 2010 față de 2009, contribuind cu aproape 20% la totalul creșterii exporturilor din această perioadă.

Considerăm că succesul autoturismului Dacia (Logan și mai recent Duster) la export, reflectat de majorarea vânzărilor de la circa 250 mii unități în 2008 la peste 270 mii unități în 2009 și respectiv peste 310 mii unități în 2010, în cea mai mare parte pe piața Europei de Vest (în special Franța și Germania) se datorează, în subsidiar, și efectelor crizei globale asupra puterii de cumpărare a consumatorilor europeni, reorientate către produse cu prețuri mai scăzute.

Tabel 2.7**Structura exporturilor și importurilor conform clasificării produselor pe activități (CPA 2008) în perioada 2008-2010**

- % -

	Exporturi			Importuri		
	2008	2009	2010	2008	2009	2010
Total	92,6	93,0	92,9	91,6	92,5	92,7
Produse ale agriculturii și vânătorii	4,1	4,5	4,9	2,2	2,7	2,6
Petrol brut și gaze naturale*	9,3	7,0	6,7
Produse alimentare*	1,3	1,8	2,3	4,8	6,4	5,4
Produse ale industriei textile	1,8	2,2	2,0	4,2	4,9	4,7
Articole de îmbrăcăminte	8,4	7,7	6,3	1,5	1,8	1,5
Piei și produse din piele	3,2	3,5	3,2	1,7	2,2	2,2
Produse rezultate din prelucrarea lemnului (exclusiv mobilier)	2,8	3,2	3,2	1,0	0,9	0,8
Produse de cocserie; produse obținute din prelucrarea țițeiului	9,0	5,5	4,8	2,5	2,1	3,1
Substanțe și produse chimice*	5,5	3,6	4,0	6,3	8,1	7,8
Produse farmaceutice*	0,5	1,3	1,6	3,2	5,0	4,5
Produse din cauciuc și mase plastice*	3,4	3,9	4,2	4,2	4,8	4,8
Produse ale ind. metalurgice*	9,2	5,5	6,9	7,8	5,7	6,5
Produse ale ind. de construcții metalice și produse din metal*	3,3	2,8	2,9	4,5	4,9	4,7
Calculatoare și produse electronice și optice*	5,2	8,2	9,5	8,0	9,6	10,7
Echipamente electrice*	7,2	7,2	7,4	6,3	7,6	8,3
Mașini, utilaje și echipamente n.c.a.*	7,6	7,4	7,1	10,6	10,0	9,5
Autovehicule de transport rutier, remorci și semiremorci	12,8	16,2	16,3	11,6	7,1	7,4
Alte mijloace de transport	4,0	5,1	3,5	1,0	0,9	0,9
Mobilă □	3,3	3,4	2,8	0,9	0,8	0,6

* produse cu balanță comercială deficitară

Sursa: INS, Anuarul de comerț internațional al României 2011, p. 36-37.

Alte produse la care s-au înregistrat majorări de ponderi în structura exporturilor sunt cele ale industriei metalurgice, dar și calculatoarele și produsele electronice și optice, acestea din urmă ajungând de la circa 5% în totalul exporturilor din 2008 la aproape 10% în 2010, cu mențiunea că regimul de processing ocupă o parte însemnată a sectorului (în special asamblarea de aparate de telefonie mobilă de către concernul

Nokia încă din 2008, cu mențiunea că, la finele anului 2011, aceasta a re-localizat producția din România în Asia).

Este de remarcat că, în mod constant, topul exportatorilor din România, este dominat de Automobile Dacia, Nokia România, Renault Industrie Roumanie, Samsung Electronics, Honeywell Technologies, OMV Petrom, Petrotel Lukoil, Rompetrol Rafinare, Arcelor Mittal, Alro.

Scăderi importante ale ponderilor la export în perioada analizată s-au înregistrat la produsele de cocserie și cele rezultate din prelucrarea țițeiului (cu peste 5 puncte procentuale), la articolele de îmbrăcăminte și respectiv produsele metalurgice (cu peste 2 puncte procentuale).

În ceea ce privește structura importurilor, se remarcă faptul că, în 2010, deși în scădere, ponderea țițeiului și gazului natural (circa 7%) se menținea la cote înalte, ca și cea a produselor alimentare (peste 5%). În 2010, calculatoarele și produsele electronice și optice dețineau proporția cea mai însemnată (10,7% din totalul importurilor comparativ cu 8% în 2008), ceea ce poate fi explicat, în mare măsură, prin creșterea valorii componentelor aduse în România în scopul asamblării (în cadrul operațiunilor de processing). Echipamentele electrice și-au majorat și ele proporția în totalul importurilor, respectiv de la 6,3% în 2008 la 8,3% în 2010.

O cădere abruptă a importurilor, oarecum așteptată pe seama corecției creșterii excesive din perioada precedentă, au înregistrat-o autovehiculele de transport rutier, respectiv de la 6,7 mld. euro în 2008 la 2,7 mld. euro în 2009, urmată de o creștere moderată în 2010, respectiv la 3,5 mld. euro. În mod corespunzător, ponderea acestora s-a diminuat de la 11,4% în 2008 la 7,1% în 2009, majorându-se ușor în 2010, respectiv la 7,4%.

Precizăm că, în absența unor informații privind dimensiunea reală a fenomenului perfecționării active (Inward Processing Trade), pe ansamblu și pe secțiuni de produse, pentru a putea discerne exporturile românești (în sensul livrărilor directe ale companiilor înregistrate în țara noastră către partenerii din străinătate) de fluxurile de mărfuri de import-export supuse processing-ului, datele privind comerțul exterior al României prezintă un grad înalt de distorsionare, pe seama suprapunerii celor două categorii de produse.

Ca atare, nu se poate afirma că schimburile comerciale internaționale ale României ar fi suferit modificări majore în ultimii ani, inclusiv ca urmare a efectelor crizei globale, ușoarele ameliorări ale structurii exporturilor, dacă nu sunt aparente, constituind mai degrabă rezultatul investițiilor străine, care determină, în fapt, volumul și structura acestora. Conform cercetărilor statistice (BNR, 2011, p. 6), a rezultat că aproape 3/4 din totalul exporturilor României din 2010 au fost furnizate de întreprinderile investiție străină directă (cu cel puțin 10% capital străin) care operează în țara noastră.

În continuare, vom încerca să relevăm dacă aceste schimbări structurale indică și un spor de competitivitate pentru produsele de export ale României sau măcar dacă țara noastră se înscrie pe un trend ascendent în această privință.

2.2.3 Indicatori de competitivitate a exporturilor

Un indicator ce poate oferi informații credibile privind competitivitatea unei țări este Cursul Real Efectiv de Schimb (Real Effective Exchange Rate – REER), mai ales în contextul apartenenței la Uniunea Europeană. Conform calculelor EUROSTAT, nivelul competitivității României este mult sub media UE (27), creșterea indicelui REER relevând și o deteriorare aproape continuă a acesteia pe parcursul ultimului deceniu, cu o ușoară ameliorare intervenită în 2009 și 2010.

Tabel 2.8

Evoluția cursului real efectiv de schimb (REER) al României comparativ cu UE (27) în perioada 2006-2010

1999 = 100

	2006	2007	2008	2009	2010
Uniunea Europeană (27)	115,08	121,69	123,37	118,83	110,32
România	159,74	190,75	206,00	172,20	171,43

Notă: REER face parte din indicatorii dezvoltării sustenabile urmăriți la nivelul UE, reflectând trendurile în evoluția cursurilor de schimb valutare, a costurilor și a prețurilor, fiind corectat cu un deflator al costului unitar nominal al muncii, astfel încât să poată releva competitivitatea țării respective în raport cu principalii concurenți pe piață.

Sursa: EUROSTAT

Precizăm că cele mai competitive economii din UE, cu o evoluție favorabilă a nivelului indicelui REER (aproape constant subunitară în întreaga perioadă 2000-2010) sunt Germania, Austria, Suedia și Regatul Unit.

Un alt indicator al competitivității exporturilor îl reprezintă Avantajul Comparativ Revelat (Revealed Comparative Advantage-RCA), care reflectă, teoretic, sectoarele sau produsele la care țara respectivă este specializată și în care, este de presupus, mai eficientă.

Formula de calcul utilizată pentru estimarea RCA este următoarea:

$$RCA_i = \frac{X_{iR} / \sum X_{iR}}{X_{iUE} / \sum X_{iUE}}$$

unde:

$X_{iR} / \sum X_{iR}$ reprezintă ponderea exporturilor secțiunii i în exporturile totale ale României

$X_{iUE} / \sum X_{iUE}$ reprezintă ponderea exporturilor secțiunii i în exporturile totale ale UE

Indicatorul RCA pentru România calculat în raport cu UE (27) pe secțiuni de produse, pe baza datelor UN Comtrade (vezi Tabelul 2.9), relevă avantaje comparative ale țării noastre la exporturile de minerale, materii prime vegetale și animale, precum și

la cele de produse cu un grad de prelucrare scăzut (semi-manufacturate cum sunt: piei, lemn, textile, metale, altele) și mediu (manufacturate cum sunt: produse sanitare, mobilă, confecții, încălțăminte ș.a.), acestea din urmă într-o ușoară scădere în 2009 și 2010.

Tabel 2.9

Avantajul Comparativ Relevant* (RCA) calculat pentru România în raport cu UE (27) pe secțiuni de produse (clasificarea SITC)

SITC	Secțiuni de produse	2008	2009	2010
0 + 1	Alimente și animale vii, Băuturi și tutun	0,88	1,05	1,11
2 + 4	Minerale, Materii prime vegetale și animale	2,45	2,42	2,52
3	Combustibili minerali, lubrifianți și produse derivate	1,56	1,25	1,00
5	Produse chimice	0,41	0,29	0,34
6	Produse semi-manufacturate (piei, lemn, textile, metale, altele)	1,42	1,24	1,35
7	Mașini și echipamente de transport	0,82	1,07	0,99
8	Produse manufacturate (sanitare, mobilă, confecții, încălțăminte ș.a.)	1,74	1,70	1,50
9	Diverse produse n.c.a.	0,36	0,27	0,40

Sursa: Calculat pe baza datelor UN Comtrade

Avantajele comparative ale exporturilor de mașini și echipamente de transport tind să crească în ultimii ani, indicatorul RCA pentru România fiind în 2009 peste media UE (27), iar în 2010 situându-se practic la același nivel. Pe de altă parte se înregistrează o tendință de scădere a competitivității exporturilor de combustibili minerali, lubrifianți și produse derivate.

Aprofundarea demersului analitic al examinării avantajelor comparative ale țării noastre la nivelul principalelor capitole de export (conform clasificării HS, la 4 cifre) relevă evoluții spectaculoase (vezi Tabelul 2.10). Astfel, exporturile de autoturisme și alte autovehicule destinate transportului de persoane, după o creștere de aproape 3 ori a nivelului indicatorului RCA în 2009 față de 2007, reflectând avantaje comparative clare ale României în acest sector, în anul 2010 el se situa sub media UE (27). În timp ce la exporturile de uleiuri din petrol, altele decât brute (benzine, motorine) s-a înregistrat, sub impactul crizei globale, o diminuare a avantajelor comparative, la exporturile de aparate electrice pentru telefonie sau telegrafie, efectul Nokia a determinat creșterea de peste 12 ori a nivelului indicatorului RCA pentru România în raport cu UE (27), cu mențiunea că retragerea acestei companii din țara noastră va atrage în perspectiva pe termen mediu și scurt un recul al acestor avantaje.

Dintre produsele analizate, singurele cu o anumită constanță din punctul de vedere al avantajelor comparative s-au dovedit exporturile de părți și accesorii de autovehicule

de la pozițiile 8701-8705 (în principal fișe și cabluri auto asamblate în România de companii germane în regim de processing), al căror RCA s-a situat în intervalul 2,4-2,9 în întreaga perioadă considerată.

Tabel 2.10

Avantajul Comparativ Relevat (RCA) calculat pentru România în raport cu UE (27), la principalele capitole de export (clasificarea HS)

HS	Capitole de export	2007	2008	2009	2010
8703	Autoturisme și alte autovehicule destinate transportului de persoane	0,47	0,54	1,38	0,97
8517	Aparate electrice pentru telefonie sau telegrafie	0,26	0,96	2,51	3,17
2710	Uleiuri din petrol, altele decât brute (benzine, motorine)	1,67	1,60	1,29	0,96
8708	Părți și accesorii de autovehicule de la pozițiile 8701-8705	2,39	2,39	2,88	2,49

Sursa: Calculat pe baza datelor UN Comtrade, prin aceeași formulă indicată la Tabelul 2.8

Pentru completarea analizei competitivității externe se poate dovedi utilă calcularea indicelui Grubel-Lloyd, care exprimă ponderea comerțului intra-sectorial al unei țări, comparația cu alte țări din acest punct de vedere indicând și gradul de convergență economică.

Formula de calcul a indicelui Grubel-Lloyd este următoarea:

$$GL_i = [1 - |X_i - M_i| / (X_i + M_i)] \times 100$$

unde:

X reprezintă exporturile,

M reprezintă importurile și

i reprezintă secțiunea de produse

Nivelul acestui indice calculat pentru România pe secțiuni de produse (vezi Tabelul 2.11), relevă proporții relativ mari și în creștere ale comerțului intra-sectorial în cazul mașinilor și echipamentelor de transport (la aproape 99% în 2009 și 2010), precum și al alimentelor și animalelor vii, băuturilor și tutunului (la circa 84%). În cazul altor secțiuni de produse cu pondere importantă în cadrul schimburilor internaționale ale României, s-a înregistrat o anumită scădere a proporției comerțului intra-sectorial, cum sunt mineralele, materiile prime vegetale și animale, respectiv la circa 78%, precum și produsele manufacturate (sanitare, mobilă, confecții, încălțăminte ș.a.), respectiv la 82%.

Tabel 2.11

**Coefficientul Grubel-Lloyd* (comerțul intra-sectorial)
calculat pentru România, pe secțiuni de produse (clasificarea SITC)**

- % -

SITC	Secțiuni produse	2008	2009	2010
0 + 1	Alimente și animale vii, Băuturi și tutun*	59,5	68,6	83,8
2 + 4	Minerale, Materii prime vegetale și animale	93,5	76,3	77,7
3	Combustibili minerali, lubrifianți și produse derivate*	60,5	64,3	59,3
5	Produse chimice*	50,8	42,9	52,3
6	Produse semi-manufacturate* (piei, lemn, textile, metale, altele)	69,6	70,4	77,7
7	Mașini și echipamente de transport*	75,1	98,5	98,5
8	Produse manufacturate (sanitare, mobilă, confecții, încălțăminte ș.a.)	88,5	82,3	82,0
9	Diverse produse n.c.a.	66,1	72,1	71,1

* Secțiuni cu deficit comercial

Sursa: Calculat pe baza datelor UN Comtrade

Comparația cu indicele Grubel-Lloyd calculat pentru UE (27) pune în evidență diferențe majore în privința comerțului intra-sectorial la toate secțiunile de produse, cu nivele net inferioare ale mediei UE față de România, cu deosebire la mașini și echipamente de transport, alimente și animale vii, băuturi și tutun, produse semi-manufacturate și manufacturate (vezi Tabelul 2.12).

Tabel 2.12

**Coefficientul Grubel-Lloyd (comerțul intra-ramură)
calculat pentru UE (27), pe secțiuni de produse (clasificarea SITC)**

- % -

SITC	Secțiuni produse	2008	2009	2010
0 + 1	Alimente și animale vii, Băuturi și tutun*	7,9	7,4	2,9
2 + 4	Minerale, Materii prime vegetale și animale*	41,5	26,9	31,4
3	Combustibili minerali, lubrifianți și produse derivate*	68,9	66,4	66,2
5	Produse chimice	21,6	27,0	26,2
6	Produse semi-manufacturate (piei, lemn, textile, metale, altele)	0,5	9,8	4,4
7	Mașini și echipamente de transport	15,4	14,0	12,3
8	Produse manufacturate* (sanitare, mobilă, confecții, încălțăminte ș.a.)	18,1	20,7	19,0
9	Diverse produse n.c.a.	2,6	1,5	2,0

* Secțiuni cu deficit comercial

Sursa: Calculat pe baza datelor UN Comtrade

Aceste discrepanțe relevă starea de fapt a economiei românești, care, prin lipsa de competitivitate a exporturilor, cu excepția segmentelor gestionate de investitorii străini, rămân dominate în continuare de produse cu grad relativ scăzut de prelucrare și/sau de încorporare de tehnologii performante, se dovedește incapabilă, și după 5 ani de la aderare, să fie ancorată solid în cadrul proceselor de convergență și de transformări structurale, menținându-se astfel la periferia UE.

A devenit evident faptul că această situație a fost cauzată și de aderarea prematură a României la UE, fără existența unei economii de piață funcționale și respectiv fără a dispune de capacitatea de a face față presiunii concurențiale de pe piața unică europeană, criteriile economice primordiale de admitere, considerate formal îndeplinite.

Cu toate că nu direct legat de exporturi, este semnificativ faptul că în clasamentul competitivității globale pe 2011-2012 publicat de World Economic Forum (WEF, 2011, p. 36) România a pierdut 10 poziții comparativ cu perioada anterioară, situându-se pe locul 77 (din 142 țări), la unii sub-indicatori ai celui compozit (eficiența pieței, dezvoltarea pieței financiare, complexitatea afacerilor, inovarea) fiind chiar mai deklasată.

2.3 Strategii, politici și instrumente de relansare a exporturilor și perspective de redresare a echilibrului extern

Deși, în general, politicile și instrumentele guvernamentale de susținere a exporturilor sunt limitate de reglementările internaționale în materie (inclusiv din partea UE) autoritățile din România pot contribui la redresarea situației cu mult mai mult decât au făcut-o până în prezent, dacă ar avea conștiința importanței acestui sector, atât pentru dezvoltarea economiei, cât și pentru menținerea stabilității financiare a statului.

Prima condiție în acest sens ar fi legată de acuratețea tabloului schimburilor comerciale internaționale, care, așa cum am menționat, trebuie secționat în funcție de regimul vamal al comerțului exterior, respectiv prin separarea operațiunilor de perfecționare activă/pasivă a mărfurilor, mergând până la detalierea la 8 cifre a codificării produselor (vezi o analiză a acestei problematici în Georgescu G., 2007).

Chiar trecând peste rigorile sistemelor statistice INTRASTAT și EXTRASTAT adoptate de România din 2007, guvernul poate emite o decizie privind obligația Autorității Naționale Vamale și respectiv Institutului Național de Statistică să evedențieze și să publice datele aferente exporturilor de produse compensatoare rezultate după prelucrarea activă, exporturilor temporare de bunuri pentru prelucrare pasivă (în afara țării), respectiv importurilor temporare de bunuri străine plasate sub procedura vamală de prelucrare activă sau prelucrare sub control vamal și importurilor de produse compensatoare rezultate după prelucrarea în afara țării, toate acestea separat, pe relațiile INTRA-UE și EXTRA-UE.

Doar în aceste condiții se poate întreprinde o analiză pertinentă a situației reale a comerțului exterior al României, care să permită identificarea exporturilor de bunuri de origine națională și evaluarea corectă a structurii și competitivității acestora, ca bază

informațională esențială pentru adoptarea celor mai adecvate măsuri și mecanisme de susținere. Importanța acestei analize decurge din dimensiunea notabilă a fenomenului perfecționării active/pasive în cadrul schimburilor comerciale internaționale ale României, care, în 2006, când aceste operațiuni încă se evidențiau separat, reprezentau circa 45% din totalul exporturilor și respectiv peste 20% din totalul importurilor. Să mai amintim în acest context și eforturile sub egida OMC în direcția corectării datelor statistice privind comerțul internațional, comentate la paragraful 1.2.

Rămânând un semn de întrebare cu privire la voința factorilor de decizie din România (Guvern, Banca Națională, Ministerul de resort), precum și la capacitatea lor de a înțelege problematica evolutivă a comerțului exterior, timp de două decenii neavând semnale în acest sens, soarta Strategiei Naționale de Export (SNE) reprezintă un exemplu al non-guvernanței economice a acestui sector.

După ce, cu emfază chiar, a fost aprobată SNE 2005-2009, în lipsa rapoartelor anuale de implementare, putându-se aprecia doar ca nesemnificativ aportul ei la susținerea exporturilor, la finele anului 2009 a fost lansată SNE 2010-2014, rămasă și acum în fază de proiect (vezi site-ul Departamentului de Comerț Exterior). În aprilie 2011, Direcția Dezvoltare Export din cadrul Ministerului Economiei și Comerțului a publicat, pe site-ul ministerului, SNE 2011-2015 (în linii generale, identică cu cea precedentă), împreună cu proiectul de Hotărâre de Guvern privind aprobarea acesteia, care a rămas și el în faza de proiect. În consecință, nici după îndelungile discuții, care au implicat, în parteneriat public-privat, și membrii Consiliului de Export, România nu dispune de o strategie de export pentru că guvernul, ocupat cu măsurile anti-criză de care a și fost contaminat probabil, s-a dovedit incapabil să articuleze și să aplice o asemenea strategie, care ar fi putut aduce o contribuție decisivă la ieșirea țării din criză.

Oficiali ai guvernului, inclusiv premierul, au recunoscut, totuși prea târziu și în mod forțat, că senzitivitatea excesivă a României, vizibilă la efectele crizei, în special din Zona euro, a fost generată și de gradul înalt de concentrare a relațiilor comerciale internaționale, în proporție de circa 2/3, pe spațiul UE și că țara noastră trebuie să-și diversifice piețele de export. Vocile care afirmau încă de mulți ani că nu trebuie neglijate piețele tradiționale sau mai ușor de penetrat cu produsele românești (America de Sud, Orientul Mijlociu, Rusia, China, India, unele țări africane) nu au fost auzite de guvernanți, care s-au trezit abia sub impactul crizei de pe piețele europene. Oricum, declarațiile privind orientarea în mai mare măsură a exporturilor românești către piețele non-UE, dacă nu sunt însoțite de susținerea necesară (vizite oficiale la nivel înalt, activarea diplomației economice și a reprezentării comerciale, promovarea brandurilor naționale, asigurarea logisticii de participare la târgurile internaționale, acoperirea riscurilor comerciale și investiționale, lobby pentru participarea la licitațiile internaționale etc.) vor rămâne simple cuvinte fără acoperire și fără rezultate.

O prioritate ce poate fi susținută de stat se referă la țările cu care România înregistrează deficite comerciale semnificative (China, Rusia, Kazahstan ș.a.), inclusiv prin încheierea unor acorduri pe termen lung în sensul echilibrării balanței comerciale, problemă care, după cum a rezultat din practica internațională, este privită cu o oarecare

deschidere de către autoritățile din țările respective. În acest context, se poate aborda și subiectul convenirii unor acorduri de swap valutar, cu participarea băncilor centrale, care să susțină, la rândul lor, promovarea schimburilor comerciale bilaterale cu aceste țări, îndeosebi a exporturilor românești.

Sistemul actual de susținere și promovare a exportului cu finanțare de la bugetul de stat, introdus prin OG nr. 120/2002 și constituit din 4 programe în administrarea ministerelor de resort, la care se adaugă o serie de instrumente în administrarea Eximbank, deși a avut o anumită contribuție în sprijinirea exportatorilor români, funcționează la cota de avarie, fondurile de circa 100 mil. euro de care dispune anual, reprezentând sub 0,3% din exporturile totale, fiind cu totul insuficiente.

În opinia noastră, autoritățile, dacă ar percepe exporturile ca pe o probă a eficienței actului de guvernare și a performanțelor României pe piețele externe, ar trebui să decidă alocarea unei finanțări pentru sistemul de susținere și promovare a exporturilor de cel puțin câteva ori mai mare, inclusiv în scopul diversificării ariei lui de acțiune, mai ales în contextul necesității consolidării redresării economiei în urma efectelor crizei globale. Indiferent de această percepție, în condițiile restricțiilor bugetare care vor limita cheltuielile statului pentru un orizont de timp îndelungat, apreciem că este puțin probabilă majorarea finanțărilor alocate susținerii exporturilor, ceea ce se va constitui un obstacol major în calea redresării acestora.

Pornind de la realitatea că factorii determinanți ai exporturilor, atât cantitativ, cât și din punctul de vedere al competitivității acestora, inclusiv operațiunile de perfecționare activă, sunt legați direct sau indirect de investițiile străine directe, având în vedere și efectul Nokia menționat pe parcursul studiului, considerăm că, pe lângă măsurile în direcția ameliorării mediului de afaceri care să compenseze pierderea treptată din avantajele comparative ale României și să atragă, din nou, investitorii, acordarea unor facilități speciale (concesionarea de terenuri, ajutoare de stat ș.a.) trebuie însoțită și de impunerea unor condiții, cum ar fi, spre exemplu, stabilirea unei perioade minime de desfășurare a activității. Scăderea dramatică a influxurilor ISD (cu 52% în 2009, cu 25% în 2010 și cu încă 42% în 2011, situându-se sub 2 mld. euro în acest an și acoperind sub o treime din deficitul de cont curent, cu toată ajustarea acestuia din ultimii doi ani) ar fi trebuit să declanșeze semnalul de alarmă pentru autorități, dar nici guvernul, nici BNR nu par să fie îngrijorați, cu atât mai mult cu cât continuarea tendinței, prin majorarea ieșirilor de capital străin, poate conduce la un semn negativ al fluxurilor nete și, previzibil, la un colaps financiar și economic.

În măsura în care România nu reușește să reușească să-și ajusteze economia reală de o manieră care să-i permită redresarea cadrului financiar extern, deteriorat pe seama acumulării deficitelor comerciale și de cont curent, finanțate prin fluxuri compensatorii din ce în ce mai mari, atingându-se în prezent un nivel excesiv al gradului de îndatorare, atât publică, cât și privată (vezi în acest sens Zaman Gh., Georgescu G., 2011), riscul atragerii țării noastre în spirala fatală a crizei datoriilor suverane declanșate în Zona euro (inclusiv prin efectele stagnării economice și cronicizării deficitelor bugetare, comerciale și de cont curent) se poate materializa chiar pe termen mediu și scurt.

Bibliografie

Abiad A., Mishra P., and Topalova P. (2011) *How Does Trade Evolve in the Aftermath of Financial Crises?*, IMF Working Paper WP/11/3, January.

Baldwin R. (2009) *The Great Trade Collapse: Causes, Consequences and Prospects*, Centre for Economic Policy Research, London, November.

Bagci K. (2009) *Economic Crisis and Adjustments in Trade Structure*, St Gallen University, August.

Berman N. (2009) *Financial Crises and International Trade: The Long Way to Recovery*, European University Institute, Economics Working Papers No. 23.

BNR (2011) *Investițiile străine directe în România în anul 2010*, Comunicat de presă, 7 noiembrie.

Bruegel (2009) *Impact of Financial Crisis on Trade and Investment*, the EU-Japan Centre for Industrial Cooperation, International Seminar (speakers from Bruegel) Tokyo, February 25.

Dowd K. (2009) *Moral Hazard and the Financial Crisis*, Cato Journal, Vol. 29, No. 1.

Escaith H., Inomata S. (Eds) (2011) *Trade Patterns and Global Value Chains in East Asia*, WTO, IDE – JETRO, June.

Escaith H., Lindenberg N., Miroudot S. (2010) *International Supply Chains and Trade Elasticity in Times of Global Crisis*, Staff Working Paper ERS-2010-08, WTO.

European Commission (2011) *Interim Forecast*, September.

Georgescu G. (2007), *Current Account Deficits and Implications on Country Risk of Romania*, Romanian Journal for Economic Forecasting, No 4/2007, Expert Publishing House.

Herrmann J. M., Drye K. & Warren L.L.P. (2010) *The Global Financial Crisis: Impact on International Trade and Matters Potentially Coming Before the US Court of International Trade*, 16th Judicial Conference, Washington, November 18.

IMF (2011) *World Economic Outlook Update*, June.

IMF (2011) *Romania: Second Review under the Stand-By Arrangement*, Country Report No 11/297, New York, October.

Krugman P. (2009) *Increasing Returns in a Comparative Advantage World*, New York Times, November.

Lamy P. (2011) *Keynote Address by WTO Director-General*, WTO News Items, June 6.

Lamy P. (2008), *Financial Crisis Threatens Global Trade Flows*, Bridges Weekly Trade News Digest, No 39, November 19.

Ma Y., Cheng K. L. (2003) *The Effects of Financial Crisis on International Trade*, Working Paper 10172, NBER, December.

Maurer A., Degain C. (2010) *Globalization and trade flows: what you see is not what you get!* WTO, June 22.

Nanto D. K. (2009) *The Global Financial Crisis: Foreign and Trade Policy Effects*, CRS, Washington, April 7.

OECD (2010) *Trade and Economic Effects of Responses to the Economic Crisis*, OECD Trade Policy Studies, Paris.

Standard & Poors (2011) *Trade Imbalances In The Eurozone Distort Growth For Both Creditors And Debtors*, S&P Report, London, December.

Thomas A. (2009) *Financial Crises and Emerging Market Trade*, prepared by the Strategy, Policy, and Review Department, IMF Staff Position Note, SPN/09/04, March.

UNCTAD (2009) *Global economic crisis: implications for trade and development*, Report by the UNCTAD secretariat, Trade and Development Commission, May 11–15.

WEF (2011) *The Global Competitiveness Report 2011 -2012*, Geneva,

WTO (2009) *World Trade Developments in 2009*, Economic Research and Statistics Division, WTO, June.

WTO (2011) *Annual Report 2011*, WTO, November.

Zaman Gh., Georgescu G. (2011), *Sovereign risk and debt sustainability: warning levels for Romania*, în vol. *Non-Linear Modelling in Economics. Beyond Standard Economics*, Expert Publishing House, Bucharest, pp. 234-270.